

პოსტპანდემური პერიოდის გამოწვევები და თანმდევი გლობალური რეცესიის ფონზე მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები

სამეცნიერო ნაშრომში წახმოდგენილია, როგორც პოსტპანდემური პერიოდის გამოწვევები, ასევე თანმდევი გლობალური რეცესიის პირობები და სიხვედრები. წახმოდგენილია COVID-19 პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური ზიანი, რომელიც წახმოდგენს ყველაზე დიდ ეკონომიკურ შოკს, რომელიც მსოფლიო ეკონომიკამ და გლობალურმა ბიზნესმა ბოლო ათწლეულების განმავლობაში განიცადა.

პოსტპანდემური ეტაპზე 2021-2022 წლებში მსოფლიო ეკონომიკა ახალი მძიმე გამოწვევების წინაშე დგას, ხაზგანაცხადებულია COVID-19 პანდემიით განპირობებული ეკონომიკური სტაგნაციისა და რეკონსტრუქციის 2022 წლის 24 თებერვალს ხუსეთის ფედერაციის მიერ უკრაინაში სამხედრო მოქმედებების დაწყება დაემატა. მსოფლიო ცივილიზებულმა თანამეგობრობამ ხუსეთის წინააღმდეგ აგრესიის შეკავების მიზნით მკაცრი სანქციები დააწესა, ხაც იმავდროულად, მსოფლიოს მხავადი ქვეყნის ეკონომიკისთვის სიხვედრები კიდევ მეტად გაამწვავა და კრიტიკულ ნიშნულს მიაღწია. ამასთან ერთად პოსტპანდემური გამოწვევებს გლობალური რეცესიის მახასიათებელი პირობებიც დაემატა - ფასებისა და ინფლაციის დონის ზრდა, ინვესტიციების შემცირება, ეროვნული ვალდებულების გაზრდა, კუხის ვაიხა, უმუშევრობა, ენეგეტიკური კრიზისი, უძრავი ქონების გაძვირება, მოსახლეობის მოწყვლადობის ზრდა და სხვა პირობები.

საკვანძო სიტყვები: გლობალური რეცესია; პოსტპანდემური გამოწვევები; ეროვნული ბანკის მონეტარული პოლიტიკა; საერთაშორისო სავალდებულო ფონდი; მსოფლიო ბანკის ჯგუფი.

კორონავირუსი, რომელიც 2019 წლის დეკემბრის თვეში დაფიქსირდა ჩინეთის ქალაქ ჰუხანში, გლობალური მასშტაბით გავრცელდა მთელ მსოფლიოში. 2020 წლის 30 იანვარს, გაეროს ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ კორონავირუსი 2019-2020 წწ. საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მსოფლიო საფრთხედ გამოაცხადა, 2020 წლის 11 მარტს კი -გლობალურ პანდემიად შეაფასა. მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყნის მთავრობებმა კორონავირუსის გავრცელების შესაჩერებლად მიმართეს გადამწყვეტ ზომებს-ქვეყნების ტერიტორიული საზღვრების ჩაკეტვას, 24 სთ-იანი კარანტინის შემოღებას, მგზავრთა გადაადგილების შეზღუდვებს, სანიტარული ნორმების დანერგვას და სხვა, რამაც მსოფლიოს უმრავლესი ქვეყნების ეკონომიკური დეპრესია და კრიზისი განაპირობა.

COVID-19-ის პანდემია გლობალური კრიზისის განვითარების თვალსაზრისით მსოფლიოსათვის ისტორიული და უპრეცედენტო მოვლენაა. COVID-19 პანდემიამ მწვავე ზიანი მიაყენა მსოფლიო ეკონომიკასა და გლობალურ ბიზნესს, მათ შორის საქართველოს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყნებს, როგორცაა ევროკავშირი, აშშ, აზერბაიჯანი, თურქეთი, ჩინეთი, რუსეთი, უკრაინა, და სხვ. COVID-19 პანდემიით გამოწვეულმა ეკონომიკურმა კრიზისმა და ზიანმა(დღეისათვის შეუფასებელი, დაუთვლელია ზარალის ოდენობა და დანახარჯები), როგორც გლობალურ ეკონომიკაში, ასევე საქართველოში ეკონომიკური აქტივობის მკვეთრი შეწყობა და ბოლო წლების პოზიტიური შედეგების მინიმუმადე შემცირება გამოიწვია. [ლ.ხიხაძე,(2022), „გლობალური ბიზნესის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები და საქართველოს შესაძლებლობები Covid-19 პანდემიის კრიზისის შესამცირებლად“].

COVID-19 პანდემიის შედეგად მიღებულ ეკონომიკურ ზარალთან ერთად, რუსეთის უკრაინაში შეჭრამ გლობალური ბიზნესისა და მსოფლიო ეკონომიკის ზრდის პერსპექტივები მნიშვნელოვნად გააუარესა. ამას თან ერთვის მაღალი ინფლაციური გარემო, რის საპასუხოდაც მსოფლიოს უმრავლესი ქვეყნების ცენტრალურმა ბანკებმა მონეტარული პოლიტიკა

გამკაცრეს და კიდევ მეტადაა შეზღუდვები მოსალოდნელი. გაზრდილი საპროცენტო განაკვეთების ფონზე სტაგფლაციური რისკებიც გაიზარდა. გლობალურად ფინანსური პირობების გამკაცრება განვითარებული და განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის ეკონომიკური ზრდის შეზღუდვებისა და დამატებითი ინფლაციური წნეხის რისკებს აჩენს.

ყოველივე ზემოთაღნიშნულ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სირთულეებს ემატება კვლავ არსებული მწვავე შეფერხებები გლობალურ მიწოდებათა ჯაჭვის მიმართულებით, რის ფონზეც მსოფლიო მასშტაბით ინფლაციის მაჩვენებლები უპრეცედენტოდ გაიზარდა და ინფლაციის მოლოდინების თანმდევ გაუარესებას პასუხად მსოფლიოს უმრავლესი ქვეყნების რესტრიქციული მონეტარული პოლიტიკა წარმოადგენს.

1. პოსტპანდემური პერიოდის გამოწვევების მიმდინარეობა განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებში

2022 წლის გაზაფხულიდან პანდემია თითქმის დასრულდა და მსოფლიოს უმრავლესმა ქვეყნებმა ბიუჯეტიდან კოვიდ 19-ის წინააღმდეგ მიმართული ხარჯები მნიშვნელოვნად შეამცირა. 2022 წლის თებერვლის თვეში მთავარი მოულოდნელობა რუსეთ-უკრაინის ომი იყო. ომმა მსოფლიო ეკონომიკაში ბევრი გაურკვევლობა და განუსაზღვრელი რისკები წარმოშვა. პოლიტიკურ კრიზისთან ერთად რუსეთის მიერ უკრაინაში შეჭრამ გლობალურად ენერგორესურსებისა და საერთაშორისო ბაზრებზე სასურსათო პროდუქტების მკვეთრი გაძვირება გამოიწვია, რადგანაც ომამდე რუსეთი და უკრაინა ძირითადი ნედლეულის (ბუნებრივი აირის, სანავთობო რესურსების, მარცვლეულის და ა.შ.) ერთ-ერთი უმსხვილესი ექსპორტიორი ქვეყნები იყვნენ. ასევე საერთაშორისო თანამეგობრობის მიერ დაწესებულმა სანქციებმა და უკრაინაში მიმდინარე ომმა, ამ ქვეყნებიდან სასაქონლო პროდუქტების მიწოდება შეზღუდა და საერთაშორისო ბაზრებზე ენერგორესურსებისა და სასურსათო პროდუქტების ფასების ზრდა გამოიწვია. თუმცა 2022 წლის მეორე ნახევრიდან საერთაშორისო სასაქონლო ბაზრებზე მიწოდების ჯაჭვების აღდგენის კვალდაკვალ ფასების შემცირების ტენდენცია გამოიკვეთა. აღნიშნული პოზიტიური დინამიკა ამერიკასა და რუსეთში წარმოების პერსპექტივების გაუმჯობესებამ და უკრაინიდან შავი ზღვის პორტებში ექსპორტის აღდგენამ განაპირობა.

საერთაშორისო ბაზრებზე მიმდინარე ტენდენციები ფრთხილი ოპტიმიზმის საფუძველია, თუმცა საყურადღებოა ინფლაციური რისკებიც და მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ტენდენციების მაღალი გაურკვევლობაც. მიმდინარე ომს სხვადასხვა ქვეყნებზე განსხვავებული გავლენა აქვს. საქართველოში, მისი გეოპოლიტიკური მდებარეობის გამო, საგარეო მოთხოვნა მოსალოდნელზე მეტად გაიზარდა. რუსეთის, ბელარუსისა და უკრაინის მოქალაქეების დიდი რაოდენობით შემოდინებები და ტურიზმის ეტაპობრივი აღდგენა ეკონომიკურ აქტივობაზე პოზიტიურად აისახა. ასევე, ეკონომიკის პოტენციური მოსალოდნელზე უფრო სწრაფი აღდგენის ნიშნებს ავლენს, რასაც მზარდი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიც ასტიმულირებს. შესაბამისად, ეკონომიკური ზრდის პროგნოზი 2022 წელს 10.0%-მდე გაიზარდა. ქვეყანაში ეკონომიკური ზრდა მის პოტენციურ დონეს აჭარბებს. თუმცა, საკრედიტო აქტივობის ზრდა გამკაცრებული მონეტარული პოლიტიკისა და ბოლო პერიოდში ამოქმედებული მაკროპრუდენციული ინსტრუმენტების შედეგად შენეულა. ასევე აღსანიშნავია ევროპის ცენტრალური ბანკისა და ფედერალური სარეზერვო სისტემის გამკაცრებულ მონეტარულ პოლიტიკებს უცხოური ვალუტის დაკრედიტებაზე პოლიტიკის გამკაცრების ეფექტი აქვს. მცირდება ფისკალური სტიმულიც. ამ ტენდენციების გათვალისწინებით. მიწოდების მძლავრი შოკების პირობებში, ინფლაციური მოლოდინების დაბალ დონეზე შენარჩუნება კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება, რადგან ერთმანეთის მიმყოლი შოკების შედეგად ინფლაცია მიზნობრივ მაჩვენებელს დიდი ხანია აღემატება, ეს კი ე.წ. „მეორე რაუნდის“ ეფექტ-

ტის და საშუალოვადიანი ინფლაციური მოლოდინების ზრდის რისკებს წარმოქმნის. [საქართველოს ეროვნული ბანკი „ მონეტარული პოლიტიკის ანგარიში “ ოქტომბერი 2022].

2022 წლის მესამე კვარტალში მაღალი ინფლაციური გარემო შენარჩუნდა როგორც განვითარებულ ასევე მზარდ განვითარებად ქვეყნებში. აღნიშნული, ძირითადად განპირობებულია უკრაინაში მიმდინარე ომის ფონზე არსებული გამოწვევებით და საერთაშორისო სასაქონლო ბაზრებზე პროდუქციის მაღალი ფასებით. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ბოლო პერიოდში ნავთობის ფასებს ისევე, როგორც საკვები პროდუქტების ფასებს, შემცირების ტენდენცია გააჩნია.

2022 წლის მესამე კვარტალში, ეკონომიკური აქტივობის ტემპი შენედა აშშ-ში, აღნიშნულის მიზეზი მკვეთრად გაზრდილი სამომხმარებლო ფასები და გამკაცრებული ფინანსური გარემოა. ამასთან, ექსპორტის მოცულობა მცირედ გაუარესდა, ხოლო სასაქონლო მარაგები შემცირდა. რუსეთ-უკრაინის ომის პარალელურად, აშშ-ს მთავრობა აგრძელებს სანქციების დაწესებას რუსეთის წინააღმდეგ, რაც ქვეყნისთვის დამატებითი გამოწვევაა. საკმაოდ მაღალი რჩება ინფლაციის წლიური დონე, რომელმაც 2022 წლის სექტემბერში 8.2% შეადგინა. ინფლაციის გაზრდილი მოლოდინების პასუხად, ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ ფედერალური ფონდების საპროცენტო განაკვეთი 3-3.25%-იან შუალედამდე გაზარდა.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის 2022 წლის ოქტომბრის თვის შეფასებით, რეალური ეკონომიკური ზრდა აშშ-ში 1.6%-ით განისაზღვრა, რაც წინა პროგნოზთან შედარებით 0.7 პპ-ით ნაკლები მაჩვენებელია, 2023 წელს კი 1% პროგნოზირებული. რაც შეეხება ინფლაციას, მისი საპროგნოზო მაჩვენებელი 2022 წელს 8.1% შეადგენს ხოლო 2023 წელს - 3.5%-ს.

2022 წლის ბოლოს ეკონომიკური აქტივობის გაუმჯობესების ტემპი შენედა ევროკავშირის ზონაშიც. აღნიშნული განპირობებულია რუსეთ-უკრაინის ომის ფონზე არსებული გამოწვევებით. ეკონომიკური სანქციების გამო, ევროკავშირის უმრავლეს ქვეყნებში არსებობს ენერგეტიკული კრიზისის მოლოდინიც, რის შედეგად, სამომხმარებლო და ბიზნეს განწყობები გაუარესდა. ასევე, ბოლო პერიოდში გაუფასურდა ევრო, რის ფონზეც კვლავ მაღალია ინფლაციის წლიური მაჩვენებელი, რომელმაც სექტემბერში 10% შეადგინა, რაც რეკორდულად მაღალი მაჩვენებელია ევროკავშირის არსებობის ისტორიაში. ამასთან აღსანიშნავია, რომ ევროპის ქვეყნებმა დააწესეს ეკონომიკური სანქციების რამდენიმე პაკეტი რუსეთის წინააღმდეგ, მასზე დამოკიდებულების შემცირების მიზნით, რაც დამატებითი წნეხია ევროკავშირის ქვეყნების ეკონომიკურ აქტივობაზე.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის შეფასებით, 2022 წელს ეკონომიკური ზრდის პროგნოზი ევროკავშირისათვის 3.1%-ია, რაც წინა პროგნოზთან შედარებით 0.5 პპ-ით გაუმჯობესებული მაჩვენებელია და ძირითადად წლის პირველ ნახევარში მოსალოდნელზე მაღალი ზრდის მაჩვენებლებით აიხსნება. 2023 წელს კი ზრდა 0.5% იქნება. პროგნოზირებული ინფლაციის მაჩვენებელი 2022 წელს 8.3%-ია, ხოლო 2023 წელს კი - 5.7%-ს შეადგენს.

2022 წლის მესამე კვარტალში, თურქეთში ეკონომიკური აქტივობის გაუმჯობესება ნელი ტემპით გაგრძელდა. სამომხმარებლო განწყობები და მოხმარება სუსტი რჩება, რაც, ძირითადად, განპირობებულია ბოლო პერიოდში თურქული ლირის რეკორდული გაუფასურებით. გაუფასურების ფონზე ინფლაციური წნეხი კიდევ უფრო გაიზარდა და წლიურმა ინფლაციამ 2022 წლის სექტემბერში 83.5% შეადგინა, თუმცა, იმავდროულად, ექსპორტიც გაიზარდა.

სსფ-ს ოქტომბრის შეფასებით, 2022 წელს თურქეთის რეალური ეკონომიკური ზრდამ 5% შეადგინა, რაც წინა პროგნოზთან შედარებით 2.3 პპ-ით გაუმჯობესებული მაჩვენებელია, 2023 წელს კი 3%-იანი ზრდაა პროგნოზირებული. რაც შეეხება ინფლაციას, მისი მაჩვენებელი 2022 წლისთვის 73.1%-ია, ხოლო 2023 წელს 51.2% ნავარაუდევია.

საერთაშორისო თანამეგობრობის (აშშ, ევროკავშირი) მიერ დაწესებული ეკონომიკური სანქციების გამო, 2022 წლის მესამე კვარტალში ეკონომიკური აქტივობა რუსეთში გაუარესდა. შემცირდა ინვესტიციები, სამომხმარებლო დანახარჯები და საცალო გაყიდვები.

დანესებული სანქციების ფონზე, რუსეთის ფედერაციაში გაუარესდა ბიზნეს გარემოც. ომის დაწყებიდან მალევე, რუსული რუბლის რეკორდულად გაუფასურების ფონზე, მიუხედავად მისი შემდგომი გამყარებისა, საგრძნობლად გაიზარდა წლიური ინფლაციის მაჩვენებელი, რომელმაც სექტემბერში 13.7% შეადგინა. პარალელურად გაზრდილ მოლოდინებზე საპასუხოდ, თებერვალში, რუსეთის ცენტრალურმა ბანკმა მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთის 20%-მდე გაზრდის გადაწყვეტილება მიიღო, რომელიც, ეტაპობრივად, სექტემბერში 7.5%-მდე ისევ შემცირდა. ასევე აღსანიშნავია, რომ, მარტის ბოლოდან, კაპიტალის კონტროლის აქტიური გამოყენების შედეგად რუბლის ოფიციალური გაცვლითი კურსი აშშ დოლართან დასტაბილურდა.

სსფ-ის საპროგნოზო შეფასებით, რუსეთის ფედერაციის ეკონომიკური ზრდა 2022 წელს 3.4%-ით განისაზღვრა, რაც 2021 წლის პროგნოზთან შედარებით 2.6 პპ-ით გაუმჯობესებული მაჩვენებელია, 2023 წელს კი 2.3%-იანი ვარდნაა მოსალოდნელი. პროგნოზირებული ინფლაციის დონე საშუალოდ 2022 წელს 13.8%-ს, ხოლო 2023 წელს კი 5%-ს გაუტოლდება.

რუსეთის მიერ წარმოებული ომის პირობებში, უკრაინაში პოსტპანდემიურ გამონწვევები საომარი მოქმედებებით განპირობებული შოკებით კიდევ მეტად გაუარესდა. ყოველდღიურად იზრდება გარდაცვლილთა რაოდენობა, ხოლო დაახლოებით 8 მილიონზე მეტმა უკრაინელმა კი ქვეყანა უკვე დატოვა. ომის შედეგად განადგურებულია ისეთი მნიშვნელოვანი ინფრასტრუქტურული ობიექტები, როგორცაა გზები, ხიდები, პორტები, აეროპორტები და საწვავის შემნახველი საწყობები. ასევე საცხოვრებელი სახლები, სავადმყოფოები, რაც ბიზნეს-გარემოსა და ეკონომიკის პოტენციალს ანადგურებს.

სსფ-ს შეფასებით, უკრაინის რეალური ეკონომიკა 2022 წელს 35%-ით შემცირდა, ხოლო ინფლაციის მოსალოდნელი დონე კი 20.6%-ია. მნიშვნელოვანია, დამანგრეველი ომის საწინააღმდეგოდ, მსოფლიოს ცივილიზებული ნაწილი, მათ შორის საქართველოც, მხარს უჭერს უკრაინას და ასევე ეკონომიკურ-ჰუმანიტარულ დახმარებას უწევს.

2022 წლის ბოლოს მაღალი ეკონომიკური აქტივობა იყო სომხეთში. აღნიშნული ძირითადად განპირობებულია რუსეთის მოქალაქეების მაღალი შემოდინებით ქვეყანაში, რის ფონზეც გაჯანსაღდა ბიზნეს გარემო და მომსახურების სექტორი. თუმცა დაძაბული გეოპოლიტიკური ვითარება და სამხედრო დაპირისპირება აზერბაიჯანთან უარყოფით გავლენას ახდენს სომხეთის ეკონომიკურ აქტივობაზე. ასევე მაღალია ინფლაციის წლიური მაჩვენებელიც, რომელმაც 2022 წლის სექტემბერში 9.9% შეადგინა.

სომხეთის ეკონომიკური ზრდა 2022 წელს 7%-ია, რაც წინა პროგნოზთან შედარებით 5.5 პპ-ით გაუმჯობესებული მაჩვენებელია, 2023 წელს კი 3.5%-ია პროგნოზირებული. რაც შეეხება პროგნოზირებულ ინფლაციას, 2022 წელს ის საშუალოდ 8.5%-ს, ხოლო 2023 წელს - 7%-ს გაუტოლდება.

2022 წელს აზერბაიჯანის, როგორც სანავთობო, ასევე არასანავთობო სექტორში ზრდის ტემპების გაუმჯობესება გაგრძელდა. აღნიშნულს დიდწილად ხელი შეუწყო ნავთობის მაღალმა ფასებმა საერთაშორისო ბაზარზე და სამრეწველო სექტორის გაუმჯობესებამ, ასევე გაიზარდა ინვესტიციების მოცულობაც. ამის ფონზე, საგარეო სექტორიც გაჯანსაღდა. თუმცა, იმავდროულად, ინფლაციის წლიური მაჩვენებელი მაღალი შენარჩუნდა და სექტემბერში 15.6% შეადგინა და გაცვლითი კურსი აზერბაიჯანული მანათის აშშ დოლართან დასტაბილურდა.

2022 წელს აზერბაიჯანში ეკონომიკურმა ზრდამ 3.7% შეადგინა, რაც წინა პროგნოზთან შედარებით 0.9 პპ-ით გაუმჯობესებული მაჩვენებელია, 2023 წელს კი პროგნოზირებული მაჩვენებელი 2.5% იქნება. რაც შეეხება ინფლაციას, 2022 წლის პროგნოზით 12.2% შეადგინა, ხოლო 2023 წლის - 10.8%-ია ნავარაუდევი.

2. პოსტპანდემიური გამოწვევები და საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები

საქართველო, როგორც მცირე ზომის ღია ეკონომიკის მქონე ქვეყანა, გლობალურად მიმდინარე მოვლენების მიმართ საკმარისად მგრძობიარეა, შესაბამისად არსებული მაღალ-ინფლაციური გარემოს პირობებში, ეროვნული ბანკი ინფლაციის შემცირებაზე ფოკუსირებული რჩება და გამკაცრებულ მონეტარულ პოლიტიკას ინარჩუნებს.

საქართველოს სტრატეგიული მნიშვნელობის სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნების ცენტრალური ბანკების ნაწილმა 2022 წლის მესამე კვარტალში, კიდევ უფრო გაზრდილი ინფლაციური წნეხისა და მოლოდინების საპასუხოდ, მონეტარული პოლიტიკის დამატებითი გამკაცრება მოუწია. კერძოდ, აშშ-ის ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ ფედერალური ფონდების განაკვეთი, სექტემბერში, 3-3.25%-იან შუალედამდე გაზარდა, ხოლო ევროპის ცენტრალურმა ბანკმა, სექტემბერში, რეფინანსირების განაკვეთი კიდევ ერთხელ, 1.25%-მდე გაზარდა.

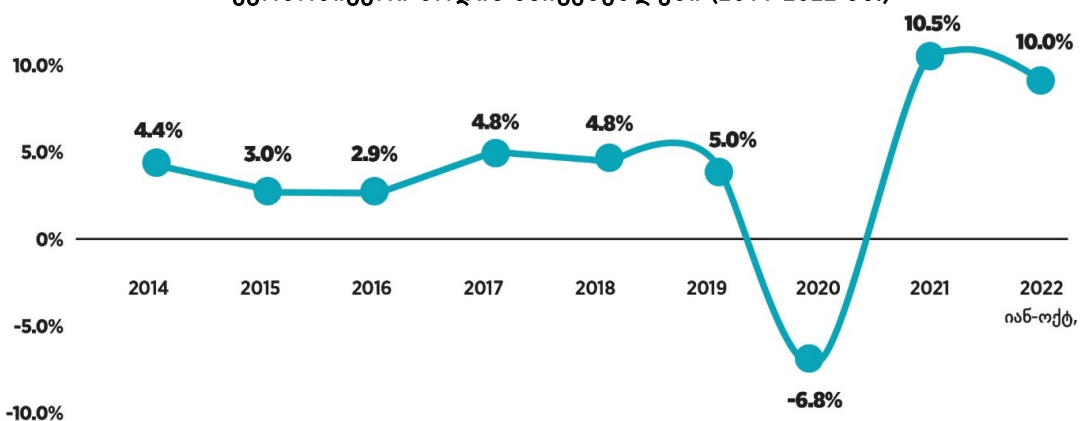
საქართველოში პოსტპანდემიური პერიოდის მთავარი გამოწვევად მაღალი ინფლაციის ტემპი ითვლება, რაც, სამწუხაროდ, ახდა და ფასების სწრაფად ზრდა 2022 წელსაც გაგრძელდა. ფასების 10-15%-ზე მეტად ზრდამ არ მისცა ეროვნულ ბანკს საშუალება, მკაცრი მონეტარული პოლიტიკა შეემცირებინა და პირიქით, რეფინანსირების განაკვეთი 9 %-დან 11%-მდე გაზარდა.

2022 წელი მოსალოდნელზე პოზიტიური აღმოჩნდა პანდემიის დასრულების მხრივ. გაზაფხულიდან პანდემია თითქმის დასრულდა, რამაც ტურიზმის სექტორს სრულად მოუხსნა მკაცრი რეგულაციები და შეზღუდვები, ქვეყნის ბიუჯეტიდან კოვიდ 19-ის წინააღმდეგ მიმართული ხარჯები კი მნიშვნელოვნად შეამცირა.

2022 წლის მთავარი მოულოდნელობა რუსეთ-უკრაინის ომი იყო. ომმა ეკონომიკაში ბევრი გაურკვევლობა წარმოშვა. მოლოდინი იყო, რომ ეკონომიკურად საქართველოც საგრძნობლად დაზარალდებოდა, თუმცა პირიქით მოხდა. რუსეთის მოქალაქეების საქართველოში მიგრაციამ საქართველოს ეკონომიკის ზრდა დააჩქარა და ლარის კურსი გაამყარა. ლარის გამყარებამ და მაღალმა ეკონომიკურმა ზრდამ სახელმწიფო ვალის ტვირთი შეამსუბუქა, რაც 2020 წლის ბოლოს კრიტიკულ ზღვარს, მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) 60%-ს გადასცდა.

2022 წლისთვის საქართველოს მთავრობა ეკონომიკის 6%-ით ზრდას პროგნოზირებდა. ომის დაწყებასთან დაკავშირებით საქართველოს ეკონომიკის განვითარების მომავალი ბუნდოვანი გახდა. მარტ-აპრილში საერთაშორისო ორგანიზაციებმა საქართველოს ეკონომიკის ზრდის პროგნოზი 3%-მდე შეამცირეს. ამ პერიოდში საქართველოს მთავრობას პროგნოზი არ შეუცვლია და შემოდგომამდე 6% დატოვა. ნოემბერში კი 2022 წლის მოსალოდნელი ზრდის პროგნოზი 10%-მდე გაზარდა.

ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლები (2014-2022 წწ.)

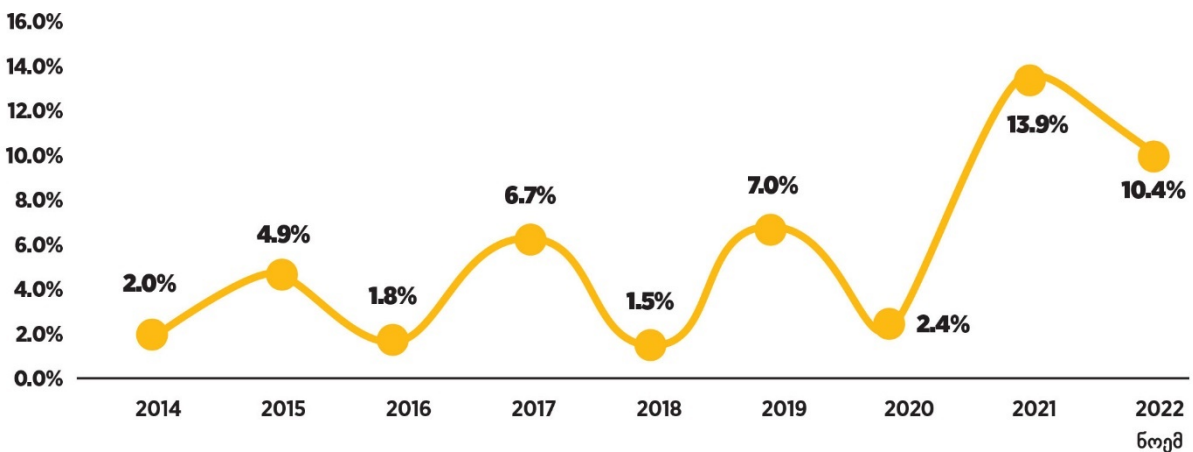
წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები

საომარმა მოქმედებებმა საქართველოს ეკონომიკის ზრდის ტემპი კი არ შეანელა, პირიქით, დააჩქარა. ამის მთავარი მიზეზი რუსეთიდან, უკრაინიდან და ბელარუსიდან საქართველოში საცხოვრებლად ჩამოსული 500 ათასამდე მიგრანტია. პირველ რიგში, მიგრაცია უძრავი ქონების სექტორს დაეყოს, გაიზარდა საცხოვრებელი სახლების ყიდვასა და ქირაობაზე მოთხოვნა. იანვარ-ნოემბერში საქართველომ რუსი ვიზიტორებისგან (მათ შორის, მიგრანტებისგან) და რუსეთიდან ფულადი გზავნილებით 2.5 მილიარდი აშშ დოლარი მიიღო. ამას თუ დავუმატებთ ხელზე შემოტანილ ფულს, ეს თანხა, სავარაუდოდ, 3,5 მილიარდ დოლარამდე იქნება. მაღალ ეკონომიკურ ზრდაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა 2022 წელს 32%-ით გაზრდილმა ექსპორტმაც. 2022 წლის 11 თვეში ექსპორტით საქართველომ 1.2 მილიარდი დოლარით მეტი შემოსავალი მიიღო, ვიდრე 2021 წლის 11 თვეში.

2022 წლის იანვარ სექტემბერში ყველაზე მაღალი ეკონომიკური ზრდა შემდეგ დარგებში დაფიქსირდა: ელექტროენერჯის მიწოდება – 52%, ინფორმაცია და კომუნიკაცია – 45%, ტრანსპორტი – 29%, სამთომოპოვებითი მრეწველობა – 22% და სასტუმროები და რესტორნები – 21%. ჭანდაცვის სექტორი 4.7%-ით შემცირდა.

საქართველოში წლიური ინფლაციის დონემ 2022 წლის იანვარ-ნოემბერში 10.4% შეადგინა. კიდევ უფრო მაღალი იყო წლის დასაწყისში – 13.9%, რაც ბოლო 10 წლის რეკორდული მაჩვენებელია. მაღალი ინფლაცია მხოლოდ საქართველოს პრობლემა არ იყო, მან მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანა მოიცვა. გლობალურ დონეზე ინფლაციის მთავარი მიზეზი პანდემიის გამო გაზრდილი სახელმწიფო ბიუჯეტების დეფიციტი და შემსუბუქებული მონეტარული პოლიტიკა იყო. გარკვეულწილად სიტუაცია ლოგისტიკურმა სირთულეებმაც გააძაფრა. თუმცა მაღალი ინფლაცია 2021 წელს დაიწყო და 2022 წელს მსოფლიო ინფლაციის ტემპის შემცირებას ელოდებოდა. ასე არ მოხდა, რადგან უკრაინაში ომის დაწყებამ ნავთობის, გაზისა და სხვა პროდუქტების ფასი მნიშვნელოვნად გაზარდა.

წლიური ინფლაციის მაჩვენებლები საქართველოში(2014-2022წწ)

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები

2022 წლის იანვრის თვეში ლარის გაცვლითი კურსი აშშ დოლარის მიმართ 3.08 იყო. თებერვლის შუა რიცხვებში 2.95-მდე გამყარდა, ომის დაწყების შემდეგ კი სწრაფად გაუფასურდა და 10 მარტს კი მაქსიმუმს 3.40-ს მიაღწია. ამის შემდეგ ლარმა გამყარება დაიწყო და მაისის მეორე ნახევარში 3 ლარს ჩამოსცდა. ლარის გამყარება დეკემბრამდე გაგრძელდა და 20 დეკემბრისთვის 2.65 ლარი შეადგინა. ასეთი დაბალი ლარის კურსი 2019 წლის შემდეგ აღარ ყოფილა. ლარის კურსის ასეთი გამყარება ქვეყანაში დოლარის შემომავალი ნაკადების ზრდამ განაპირობა. ამ ნაკადებში ყველაზე დიდი წვლილი გაზრდილ ფულად გზავნილებს მიუძღვის. შემდეგ მოდის ტურიზმი და ინვესტიციები. მართალია, ექსპორტიც გაიზარდა, მაგ-

რამ იმპორტის მოცულობამ მნიშვნელოვნად გადააჭარბა და ქვეყნის მიმდინარე სავაჭრო ბალანსის უარყოფითმა სალდომ ლარის კურსზე ნეგატიური გავლენა მოახდინა.

3. საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და მსოფლიო ბანკის ჯგუფის 2020- 2022 წლის ანგარიშების შეფასება

ზემოთ განხილული ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების ტენდენციების შეფასების საფუძველზე საყურადღებოა აღვნიშნოთ მსოფლიო ეკონომიკური ზრდისა და გლობალური ინფლაციური მაჩვენებლების დონე და საპროგნოზო ვარაუდები. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის (სსფ) 2022 წლის ოქტომბრის ანგარიშების მიხედვით, 2022 წლის გლობალური ეკონომიკური ზრდა წინა პროგნოზის მსგავსად 3.2% შეადგენს, ხოლო 2023 წელს კი 2.7% მოსალოდნელი, რაც 0.2 პროცენტულ პუნქტიანი (პპ) გაუარესებაა. ამასთან, გაზრდილი ინფლაციური წნეხის ფონზე, გლობალური ინფლაციის მოსალოდნელი დონე 2022 წელს 8.8%, 2023 წელს კი 6.5%-ია. [International Monetary Fund. (2022).World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis. Washington, (WEO, October 2022)].

რაც შეეხება განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებს, მათი რეალური ზრდის პროგნოზი 2022 წელს, ისევე როგორც 2023-ში, 3.7%-ს უტოლდება, რაც წინა პროგნოზთან შედარებით 0.1 პუნქტით გაუმჯობესებული მაჩვენებელია. რაც შეეხება ინფლაციას, 2022 წლის პროგნოზი 9.9%-ია, ხოლო 2023 წელს კი 8.1%-ია მოსალოდნელი. [International Monetary Fund. (2022).World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis. Washington, (WEO, October 2022)].

ასევე საყურადღებოა 2020 წლის ივნისში მსოფლიო ბანკის ჯგუფის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშის თანახმად – „გლობალური ეკონომიკური პერსპექტივები“, რომელშიც გაანალიზებულია, რომ მიუხედავად მსოფლიო მასშტაბით უპრეცედენტო ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებისა, რომელსაც ახორციელებენ, როგორც განვითარებული ასევე განვითარებად ქვეყნის მთავრობები და მათ ბიუჯეტიდან გამოიყოფა სოლიდური ფინანსური სახსრები გლობალური პანდემიის ზარალის შესამცირებლად, პოსტპანდემიური პერიოდის გამოწვევები ასევე გართულებული იქნება გლობალური რეცესიული სირთულეების მიმდინარეობით. მსოფლიო ბანკის ჯგუფის შეფასებითა და პროგნოზით, ეს იქნება მსოფლიო ეკონომიკის მასშტაბით ყველაზე ღრმა გლობალური რეცესია ბოლო ათწლეულის განმავლობაში.

დასკვნა

პოსტპანდემიურ ეტაპზე 2021-2022 წლებში მსოფლიო ეკონომიკა ახალი მძიმე გამოწვევების წინაშე დადგა, რადგანაც COVID-19 პანდემიით განპირობებულ ეკონომიკურ სტაგნაციასა და დეპრესიას 2022 წლის 24 თებერვალს რუსეთის ფედერაციის მიერ უკრაინაში სამომარო მოქმედებების დაწყება დაემატა. მსოფლიო ცივილიზებულმა თანამეგობრობამ რუსეთის წინააღმდეგ აგრესიის შეკავების მიზნით მკაცრი სანქციები დააწესა, რაც იმავდროულად, მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის ეკონომიკისთვის სირთულეები კიდევ მეტად გაამწვავა და კრიტიკულ ნიშნულს მიაღწია. ამასთან ერთად პოსტპანდემიურ გამოწვევებს გლობალური რეცესიის მახასიათებელი პრობლემებიც დაემატა- ფასებისა და ინფლაციის დონის ზრდა, ინვესტიციების შემცირება, ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსის ვარდნა და არასტაბილურობა, უმუშევრობა, ენერგეტიკული კრიზისი, უძრავი ქონების გაძვირება, მოსახლეობის მოწყვლადობის ზრდა და სხვა პრობლემები.

ასევე გლობალური რეცესია მნიშვნელოვნად იმოქმედებს ერთ სულ მოსახლეზე შემოსავლების შემცირებაზე, ეკონომიკურ ზრდაზე და სხვა მაკროეკონომიკურ მაჩვენებლებზე.

განსაკუთრებით პოსტპანდემიის შედეგები მძიმედ აისახება იმ ქვეყნებზე, რომლებსაც სუსტი ჯანდაცვის სისტემა აქვთ და უპირატესად საქონლითა და მომსახურებით იმპორტზე, ტურიზმზე და უცხოურ ფულად გზავნილებზე არიან დამოკიდებულნი.

თანამედროვე ეტაპზე პოსტპანდემიურ გამოწვევებს მნიშვნელოვნად აღრმავებს რუსეთ-უკრაინის საომარი მოქმედებები, რაც განსაკუთრებით მწვავედ ასახვას პოვნებს, როგორც განვითარებულ ასევე მონყვლადი განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკაზე.

თუკი პოსტპანდემიური გამოწვევები და რუსეთ-უკრაინის ომი ხანგრძლივად გაგრძელდება, მის დამარცხებას დიდი დრო და მილიარდობით ფინანსების მობილიზება დასჭირდება, რაც შესაბამისად მეტად გაამწვავეს გლობალური რეცესიის პროცესს, ამასთან მსოფლიო ფინანსური კრიზისი და დეპრესია ეჭვის ქვეშ დააყენებს ქვეყნების გადახდისუნარიანობასა და შედეგად მსოფლიოს უმრავლესი ქვეყნები ფინანსური კრიზისა და დეფოლტის საფრთხის წინაშეც კი დადგნენ.

ლიტერატურა

1. ლ. ხიხაძე.(2022),გლობალური ბიზნესის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები და საქართველოს შესაძლებლობები Covid-19 პანდემიის კრიზისის შესამცირებლად, VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“ სამეცნიერო შრომების კრებულში, გვ.,464-472, 4-5 ნომბერი;
2. International Monetary Fund. (2022).World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis. Washington, (WEO, October 2022)].
3. საქართველოს ეროვნული ბანკი „მონეტარული პოლიტიკის ანგარიში“,ოქტომბერი 2022;
4. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულ სამსახურის მასალები 2014-2022 წწ.

ინტერნეტრესურსები:

1. www.WB.org
2. www.IMF.org
3. www.geostat.ge
<https://nbg.gov.ge>

Lali Khikhadze

Associate Professor

Ivane Javakishvili Tbilisi State University

The Challenges of the Post-Pandemic Period and the Development Trends of the World Economy against the Background of the Accompanying Global Recession

SUMMARY

The scientific work presents both the challenges of the post-pandemic period, as well as the problems and difficulties of the accompanying global recession. It shows the economic damage caused by the COVID-19 pandemic, which represents the biggest economic shock the world economy and global business has experienced in decades. In the post-pandemic stage of 2021-2022, the world

economy faced new severe challenges, as the economic stagnation and depression caused by the COVID-19 pandemic was added to the start of hostilities in Ukraine by the Russian Federation on February 24, 2022. The world civilized community imposed strict sanctions against Russia in order to deter aggression. At the same time, the difficulties for the economy of many countries of the world have worsened and reached a critical point. At the same time, the post-pandemic challenges were also accompanied by the problems characteristic of the global recession - the increase in prices and inflation levels, the decrease in investments, the fall in the exchange rate of the national currency, unemployment, the energy crisis, the increase in the price of real estate, the increase in the vulnerability of the population and other problems.

Global recession will also significantly affect per capita income reduction, economic growth and other macroeconomic indicators. The post-pandemic consequences are particularly hard on those countries that have a weak healthcare system and are mainly dependent on imports of goods and services, tourism and foreign remittances.

If the post-pandemic challenges and the Russia-Ukraine war continue for a long time, its defeat will require a long time and the mobilization of billions of funds, which will accordingly exacerbate the global recession process, while the world financial crisis and depression will doubt the solvency of countries, and as a result, most countries in the world will be at risk of financial crisis.